

Spesialpedagoger i østerled

Inkluderingsprosjekt i Georgia

Nå handler det om pilotprosjektet «Introduction of Inclusive Education in General Educational Institutions for Ten Schools in Tbilisi». Prosjektet er en del av Utenriksdepartementets satsing for fred, forsoning og demokratisering i landene i Kaukasus.

TEKST OG FOTO: ARNE ØSTLI

– I Georgia knytter det seg store forventninger til prosjektet, sier direktør Einar Christiansen ved Lillegården kompetansesenter. Han er leder for pilotprosjektet hvor hensikten er å skape grunnlag for implementering av «Inclusive Education» i Georgia. Prosjektet fikk sin formelle oppstart i november 2006 og skal etter planen være avsluttet i juli i år. Representanter for Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet hadde da gjennom flere møter drøftet ansvarsfordeling og ulike detaljer i prosjektet.

Lyssetting av praksis

– Det er et spennende pilotprosjekt som innebærer store utfordringer. Helst skal det vise vei i riktig retning for en storskalaimplementering, fortsetter Christiansen som understreker at det dreier seg om en pilot hvor det

er avgjørende at man får satt lys på praksis slik at det ikke bare blir en administrativ forordning. – Et viktig element i denne sammenhengen er opplegget med treningsmoduler for dem som skal ha det operative ansvaret i de ti skolene som omfatter ca. 10.000 elever og mellom 850 og 900 lærere.

Deltakere i treningsmodulene er fagpersoner fra ulike miljøer samt ledelsen ved skolene i noen av modulene.

Christiansen legger vekt på at prosjektet blir fulgt opp forskningsmessig av Høgskolen i Hedmark, og at det har vært et meget godt samarbeid med Kunnskapsdepartementet og Universitetet i Oslo ved Institutt for spesialpedagogikk og Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling.

– Georgiske myndigheter er flinke

til å følge opp, og det tette samarbeidet med dem har vært avgjørende for at prosjektet har gått veldig bra så langt. Ellers har det vært en fin erfaring at det har vært mulig å trekke veksler på Statpedsystemet. Bidrag fra fagfolk fra flere av kompetansesentrene har blitt svært godt mottatt, sier Christiansen.

Modellskoler

– Vi startet egentlig før utdanningsreformen som ga oss en ny skolelov i 2005, sier Tatja Pachkoria som er «Inclusive Education Coordinator» og leder for prosjektet fra georgisk side. Hun er ansatt i det nasjonale senteret for læreplaner og vurdering (National Curriculum and Assessment Centre). Frivillige organisasjoner hadde tidligere gjennomført mindre prosjekter.

– Muligheten til å få bistand fra Norge var «a great chance» for oss.

Prosjektleder fra norsk side er Einar Christiansen som er direktør ved Lillegården kompetansesenter.

Tatja Pachkoria, prosjektkoordinator i Georgia, sier at bistanden fra Norge har stor betydning for realisering av inkluderingsstanken.

Inga Charikadze er leder for faggruppen som bistår skolene med tilbud til elever med særlige behov.

Vi ønsker å bruke dette prosjektet som en modell for å gjennomføre en inkluderende opplæring på nasjonalt nivå, forteller hun til Spesialpedagogikk som besøkte prosjektet i forbindelse med gjennomføringen av den syvende treningsmodulen om syns- og hørselshemming.

Tatja Pachkoria fremhever at det er en oppgave å skape grunnlag for en ny filosofi for skolen.

– Det er nødvendig med holdningsendringer og spesifikk kunnskap. Vi trenger læremidler og tilpasning av skolene, bl.a. for å gjøre skolene tilgjengelige for fysisk funksjonshemmede. De skolene som er involvert i prosjektet er modellskoler som kan vise hvordan vi best kan gå videre. Forhåpentligvis kan de bli en form for ressursentra etter hvert. Når resultatene fra pilotprosjektet er klare, vil vi ha en bakgrunn for videre steg, fremholder hun og legger til at hun håper at det skal bli mulig å forlenge prosjektet, dvs. en implementering på nasjonalt nivå. Tatja Pachkoria legger også vekt på å skape oppmerksomhet om inkludering blant folk flest. Det er utarbeidet informasjonsmaterieell, og det satses på å gjøre massemediene interessert i temaet.

Hun sier også med ettertrykk at den norske prosjektledelsen har vært

veldig viktig i prosjektet, og hun vil gjerne at vi skal videreformidle at deltagelsen på den internasjonale sommerskolen ved Universitetet i Oslo var både lærerik og meget inspirerende. I tillegg til henne deltok fem andre fra Georgia i sommerskolen.

Skolemyndighetenes støtte avgjørende
Inga Charikadze er leder for «Multi-disciplinary group» som er en bredt sammensatt gruppe av fagpersoner med ulike bakgrunn.

– Vi er flere psykologer, nevrolog, ergoterapeut, logoped og spesiallærere med god teoretisk og praktisk bakgrunn. Flere av oss har utdanning fra USA. Alle har en tilknytning til en frivillig organisasjon (NGO), og flere har vært involvert i småskalaprojekter tidligere, men det er helt avgjørende at utdanningsmyndighetene står bak og støtter prosjektet. Og den generelle erfaringen er at støtten fra myndighetene har bidratt til at lærere er mer motivert.

– Hva består gruppens arbeid i mer konkret? spør vi.

– Vi har 10 skoler å ta oss av, og vi kartlegger elevene som inngår i prosjektet og utvikler en IOP. Hver skole får besøk av oss to-tre ganger per uke med veiledning i forhold til enkelt-elever, men vi driver også mer generell

FAKTA OM GEORGIA

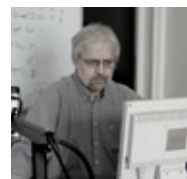
Offisielt språk:	Georgisk
Hovedstad:	Tbilisi
Styreform:	Republikk
Areal:	Rangert som nr. 118
Totalt	69 700 km ²
Befolkning:	
Totalt (2004)	4 693 892
Tetthet	67/km ²
Uavhengighet fra:	Sovjetunionen
	9. april 1991
Valuta:	Lari (GEL)
Tidssone:	UTC +3
Nasjonaldag:	26. mai
Arbeidsledighet:	Meget høy

Prosjektet har ikke verdi bare for funksjonshemmede. Det bidrar til demokratiutvikling, understreker Simon Janashia som er leder for Senter for læreplaner og vurdering.

Viseminister for utdanning og forskning, Bela Tsipuria, legger vekt på at det er konsensus om inkludering som bærende prinsipp i skolen.

Per Fosse og Sissel Engh fra Statped justerer lesetv som ble brukt til demonstrasjon av hjelpemidler for funksjonshemmede. De fungerte godt og ble igjen i Georgia.

utdanning av lærerne. Noen av skolene hadde erfaringer med inkludering fra før, men to skoler var helt uten tidligere praksis på dette området. Vi har absolutt gjort noen suksessfulle erfaringer, for eksempel med problematferd.

Hun legger til at de fleste foreldre ønsker inkludering, og det er viktig at de er involvert hele tiden. Inga Charikadze sier at fagpersonene fra Norge har vært viktige for å bidra til holdningsendring.

– Jeg håper at prosjektet kan fortsette, men uansett vil noe bli videreført. Lærerne har fått ideen om inkludering under huden, og gruppen av fagpersoner kan arbeide videre om enn i en mindre skala innenfor rammen i sine respektive organisasjoner.

Skolereform

– Prosjektet har verdi ikke bare for funksjonshemmede. Inkludering handler om alle. Det har betydning for samfunnet generelt og for lokalsamfunnet spesielt, ikke minst for de lokale skolestyrene som består av lærere, foreldre og elever ved den enkelte skole, sier Simon Janashia som er direktør for National Curriculum and Assessment Centre.

Han virker ung i sin meget sentrale stilling, men har mye erfaring fra Utdanningsministeriet og solid utdanning fra USA. Han gir et bestemt inntrykk av at de vet hva de gjør og at de er på rett vei. Arbeidet med en utdanningsreform startet opp i 2001, og i 2005 kom en ny skolelov. Senteret ble opprettet som en del av Utdanningsministeriet i 2006.

– Dere har gått langt i desentralisering av skoleadministrasjonen.

– Tidligere måtte selv små detaljer

avgjøres av Ministeriet. Det var en diskusjon om hvor langt desentraliseringen skulle gå da arbeidet med skolereformen startet, men så langt ser det ut til at systemet med stort lokalt selvstyre fungerer. Sentrale myndigheter sørger for læreplaner og angir en minstelønn for lærere. Senteret har også ansvar for implementering av læreplanene, utvikling av materiell, etterutdanning og godkjenning, fortsetter Janashia som legger vekt på at læreplanene er svært fleksible og at de som trenger det har rett til en individuell opplæringsplan.

– Målet er å bidra til at vi får suksessfulle innbyggere, og prosjektet er et viktig bidrag for utvikling av demokratiet i Georgia, sier Simon Janashia avslutningsvis i samtalen.

Konsensus om inkludering

– Det er stor enighet i alle miljøer om å satse på inkludering, sier Bela Tsipuria. Hun er viseminister i Utdanningsministeriet, og ifølge prosjektleder Christiansen har hun vært svært sentral i utviklingen av prosjektet. Hun representerer det politiske nivået på høyeste plan, og det i seg selv har vært viktig for prosjektet.

– Ingen er mot, og foreldre ønsker inkludering og deres støtte er viktig, men når det gjelder utdanningsreformen er det ulike meninger i de politiske partiene. Valget i januar kan få stor betydning for hvordan vi går videre. Jeg er imidlertid optimistisk når det gjelder arbeidet med større grad av inkludering. Vi har bygget opp et godt strukturert system for å videreutvikle nødvendig kompetanse og positive holdninger til inkludering som et bærende prinsipp i opplæringen, uttrykker viseministeren.

FAKTA

PROSJEKTETS HOVEDOMRÅDER:

- *Forberedende arbeid* – etablering av styrings- og arbeidsgrupper, herunder en «Multidisciplinær gruppe» som arbeider inn mot skole- og elvenivå
- *Utvælgelse av prosjektskoler og målgrupper av elever* – dvs. elever med nedsatt fysisk funksjonsevne, cp, tungheørede, svaksynte, Downs syndrom, sammensatte lærevansker, ulike grader av utviklingshemming og problematferd
- *Utvikling av nasjonal policy for inkluderende opplæring*
- *Gjennomføring av tiltak på skolenivå* – herunder utvikling av treningsmoduler og tilpasninger av det fysiske skolemiljøet.
- *Utvikling av inkluderende opplæring i prosjektskolene* – etablering av faggruppe i hver av prosjektskolene, utarbeiding av individuelle opplæringsplaner for elever med særskilte behov
- *Øke forståelsen for betydningen av inkluderende opplæring* – informasjon om prosjektet, kampanjer i media
- *Evaluering* – forskningsbasert evaluering av gjennomføring og resultater
- *Prosjektavslutning* – utarbeiding av slutt-rapport og videre anbefalinger
- Masterstudium ved Institutt for spesialpedagogikk, UIO

TRENINGSMODULENE:

- Index for Inclusion
- Georgisk skolelovgivning
- Lærerrollen med fokus på læringsmiljø og klasseledelse
- Ledelse av skoler som deltar i utviklingsarbeid
- Lese- og skrivevansker – dysleksi AD/HD
- Barn og unge med nedsatt fysisk og/eller psykisk funksjonsevne
- Hørselsvansker med fokus på tunghørte elever
- Synsvansker
- Observasjon og veiledning

Under den syvende samlingen i prosjektet Inclusive Education in general Education for Ten schools in Tbilisi gjennomførte Elin Kragset Vold, kommunikasjonsrådgiver ved Lillegården kompetansesenter, noen intervjuer med elever på skoler som er med i prosjektet. Her følger et intervju med Salome som er en av de første rullestolsbrukere som får undervisning på ordinær skole.

TEKST OG FOTO ELIN KRAGSET VOLD

Største hindringen er holdningene

– Jeg har lyst å reise verden rundt, sier 15 år gamle Salome. Hun snakker flere språk, elsker musikk og har lyst til å lære. Smilet viser hvor usansynlig hun synes tanken er. Hun kan jo ikke engang komme ut av leiligheten i fjerde etasje, ikke har hun lyst heller. Jeg har ingen frihet, sier hun pragmatisk. Men, det gjelder jo ikke bare meg. Alle jeg kjenner som sitter i rullestol har det sånn.

– Å sitte i rullestol i Georgia betyr isolasjon. Rullestolen gjør det umulig å komme seg rundt på egen hånd, skolen er ikke tilrettelagt, ingen vil ansette deg og ingen familie vil akseptere at sønnen gifter seg med ei jente i rullestol. Når du i tillegg er smart og lærenem som Salome og tenker fremover er det å sitte i rullestol kanskje den verste form for funksjonshemming, sier Inga Zharikadze, som arbeider i utdanningsministeriet med en inkluderende opplæring. Ingen ting er tilrettelagt for rullestolbrukere, verken i hovedstaden Tbilisi eller i resten av landet.

Holdninger og heis

– Hva ville du aller helst ha forandret på om du fikk velge? Salome tenker lenge, kanskje sier hun – heis i huset hvor hun bor eller på skolen, handi-captolett, busser med rullestol-

rampe, gater uten fortauskanter. Jeg har mange forslag klare før hun svarer, men Salome sier:

– Noen liker ikke å se på personer som oss. Folk ser på meg som om jeg kommer fra en annen planet. Jeg ville først å fremst forandre måten folk ser på oss, sier Salome alvorlig. For meg er ikke rullestolen et problem. For andre er den et kjempeproblem sier hun. Holdningene hun møter ute er et større hinder enn dørterskler og fortauskanter.

– I Georgia synes folk veldig synd på de som sitter i rullestol. Får du høre «stakkars deg» mange nok ganger, går det veldig utover selvfølelsen sier

Salome har opplevd hvor vanskelig det kan være for en rullestolbruker i Georgia.

Zharikadze, som forteller at Saome aller helst vil sitte i fred hjemme med PCen eller bare tenke.

Salome er heldig. På grunn av ressurssterke foreldre og rektor Gia Murgulia på skole nr. 24 er hun en av de første rullestolbrukere i Georgia som får gå i ordinær skole. Faren kjører og henter hver dag. Hun startet i første klasse på public school nr. 24. En middels stor barneskole med 1500 elever. Det gikk greit i 1. og 2. klasse siden klasserommene ligger i første etasje. I femte klasse gikk det ikke mer. Da måtte klassen lenger opp i etasjene for å gi rom til mindre elever og Salome måtte slutte. Etter et år innså rektor at dette ble feil og flyttet klassen ned igjen. Da klassekameratene begynte i 6. klasse kunne Salome igjen trille inn i klasserommet. Murgulia er en av 10 rektorer som deltar i pilotprosjektet Inclusive Education in general Education for Ten schools in Tbilisi.

Salomes mor har møtt opp på Utdanningsministeriet for å fortelle om datteren. Det er viktig for henne og fortelle Salomes historie.

– Internasjonale prosjekter som dette hjelper, særlig når andre land er involvert og støtter, sier hun uten store forventninger i øynene. «Gårsdagen var verre enn i dag. Kanskje morgendagen vil bli bedre».